

Денисюк Л.І., Поветкіна Т.М.

Denysiuk L.I., Povietkina T.M.

До питання готовності батьків долучитися до заходів із попередження виникнення офтальмологічної патології у дітей

The issue of parents' willingness to participate in preventive measures of children's ophthalmic pathology occurrence

Національний університет охорони здоров'я України
імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

Shupyk National Healthcare University of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

eye_ec@health.kiev.ua

Вступ

Результати дослідження тенденцій поширення офтальмологічної патології в світі доводять продовження зростання її поширеності і в найближчій перспективі. До 2050 р. за прогнозними розрахунками кількість пацієнтів лише з міопією зросте до 4,8 млрд. осіб [1; 9; 11].

Із зростаючим навантаженням на зоровий аналізатор освітнього процесу, онлайн навчання та спілкування розлади функцій зору зустрічаються у дітей раннього та дошкільного віку. Найбільша кількість випадків міопії припадає на вік 7–14 років [8; 10].

Поширення факторів ризику прогресування офтальмологічної патології в сучасному суспільстві не дозволяє сподіватися на зворотну динаміку описаного зростання поширеності хвороб органа зору, зокрема серед дитячого населення [2–7; 11].

Останні роки в Україні означені веденням збройного конфлікту на її території. Вдосконалення потребує організація надання офтальмологічної допомоги дітям, оскільки вплив стресових ситуацій відображається на формуванні зорових функцій. У зв'язку із переважанням у цей час онлайн навчання, навантаження на

зоровий аналізатор продовжує зростати. Інформація щодо можливостей нівелювання керованих факторів ризику розвитку порушень зору, які і результати наукових досліджень цієї проблеми, включаючи формування «комп'ютерного зорового синдрому» є у вільному доступі в сучасному інформаційному контенті.

Мета дослідження. Метою написання публікації став аналіз результатів соціологічного дослідження готовності батьків долучитися до заходів із попередження розвитку патології зорового аналізатора у їх дітей.

Об'єкт і методи дослідження

Первинним матеріалом для написання публікації стали результати соціологічного дослідження за спеціально розробленими анкетами опитування батьків щодо їх інформованості та готовності взяти участь у профілактичних програмах по збереженню зору з дитинства (всього 422 анкети). Опитування проводилося добровільно та анонімно. Методами дослідження були: медико-статистичний, соціологічний, контент-аналіз, системний підхід та системний аналіз.

Обробка даних. Обробка первинного матеріалу передбачала застосування програмного забезпечення,

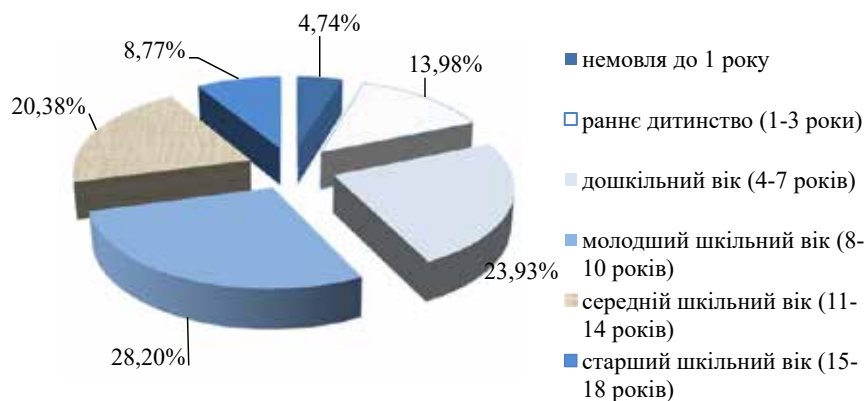

Рис. 1. Розподіл респондентів-батьків, які прийняли участь у соціологічному дослідженні, за віком дитини

зокрема використання комп'ютерних статистичних пакетів програм Statistica 8.0 та Microsoft Excel.

Результати дослідження та їх обговорення

Для участі у соціологічному дослідженні були відібрані дорослі респонденти (95% з яких були у віці 25–54 роки), які у відносно рівномірних кількостях (за групами) мали дітей різного віку ($23,93 \pm 2,08\%$ мали дітей дошкільного віку; $28,20 \pm 2,19\%$ мали дітей молодшого шкільного віку; $20,38 \pm 1,96\%$ мали дітей середнього шкільного віку) (рис. 1). При цьому розподіл за статтю дітей виявився рівномірним, половина опитаних мали хлопчиків ($51,9 \pm 2,43\%$), а інша половина дівчаток ($48,1 \pm 2,43\%$).

Більша половина опитаних батьків ($69,91 \pm 2,23\%$) відмітили, що знайомі із нормами зорового навантаження в дитячому віці. При цьому, вони активно заохочують своїх дітей до активних ігор на свіжому повітрі ($73,93 \pm 2,14\%$) та роблять зауваження, коли їх дитина надмірно зловживає гаджетами ($45,26 \pm 2,42\%$). Переважна більшість опитаних ($91,0 \pm 1,39\%$) батьків вважають за доцільне рекомендувати своїм дітям не дивитися тривало телевізор, при цьому лише половина ($45,26 \pm 2,42\%$) впевнено відмітили, що їх діти дослухаються до зауважень, які вони, як батьки, їм роблять.

Водночас, практично третина респондентів не володіють інформацією про норми зорового навантаження в дитячому віці ($29,62 \pm 2,22\%$). Більше третини ($37,68 \pm 2,36\%$) респондентів зазначають, що їх діти не дослухаються до зауважень батьків припинити користування гаджетами, ще $2,61 \pm 0,78\%$ опитаних взагалі не звертають на це увагу.

На питання, чи може дитина самостійно дотримуватися норм зорового навантаження лише $17,3 \pm 1,84\%$ відповіли, що не може, бо вона дитина. Натомість $40,28 \pm 2,39\%$ вважають що діти самостійно можуть регулювати це питання, ще $10,19 \pm 1,47\%$ відмітили, що це мають контролювати дорослі, які знаходяться поряд з дітьми в цей час та $4,74 \pm 1,03\%$ зазначили, що це мають робити освітяни. Лише $27,49 \pm 2,17\%$ опитаних батьків свідомо відчувають відповідальність контролю за дотриманням дитиною рекомендованого в її віці режиму зорових навантажень.

Запропоновані питання про вплив харчування на формування розладів функцій зору в дитячому віці виявили наступне. Більша половина ($69,67 \pm 2,24\%$) висловили переконання, що характер харчування дитини (наприклад надлишок вживання вуглеводів) не пов'язаний із ризиком виникнення офтальмологічних захворювань, наприклад близорукості (міопії) чи далекозорості (гіперметропії). Разом з тим, $66,35 \pm 2,30\%$ батьків відмітили свою інформованість, що вживання у їжу великої кількості фруктів, риби, овочів (наприклад моркви), дозволяє попереджувати виникнення проблем із зором.

Третина батьків ($36,97 \pm 2,35\%$), дітям яких було встановлено діагноз офтальмологічного захворювання,

відмітили, що взагалі не помічали наявності проблем із зором у їх дитини. Одночасно з цим, мабуть не знаючи перших проявів офтальмологічної патології в дитячому віці, $12,56 \pm 1,61\%$ опитаних відмічали, що їх дитина робить багато помилок при письмі, пропускає літери, $21,80 \pm 2,01\%$ респондентів зазначили, що дитина підносить до обличчя мілкі деталі, щоб роздивитися їх, $38,63 \pm 2,37\%$ відмічали, що їх дитина скаржилася на складність списування з шкільної дошки мілких та нечітких деталей, ще $39,1 \pm 2,38\%$ зазначили, що їх дитина має труднощі у чіткості зображення на дошці, пов'язані із сидінням в школі на задній парті. Можливість впливу поганого зору дитини на появу головного болю при тривалому зоровому навантаженні відмічала лише третина батьків ($34,83 \pm 2,32\%$). Сповільнення читання та письма із поганим зором дитини пов'язують лише $26,54 \pm 2,15\%$ опитаних батьків, як і можливе з цієї причини зниження успішності через нечіткість вкопіювання з дошки ($41,71 \pm 2,40\%$). Можливість впливу поганого зору дитини на розвиток сутулості і викривлення постави відмітила також лише третина батьків ($36,49 \pm 2,34\%$). Менша половина опитаних батьків, дітям яких було встановлено діагноз офтальмологічного захворювання, відмічали, що їх дитина підсідає ближче до телевізора, щоб краще бачити ($42,18 \pm 2,40\%$), наближає текст дуже близько до обличчя, щоб прочитати ($39,10 \pm 2,38\%$) та тре очі руками при роботі з гаджетами ($43,60 \pm 2,41\%$).

Практично половина опитаних батьків ($49,53 \pm 2,43\%$) зазначили, що помічають як їх дитина «горбиться» при письмі чи малюванні, але лише в $2,13 \pm 0,70\%$ випадків це стало причиною звернення за медичною допомогою, під час якого були перевірені зорові функції дитини.

Більшість батьків проінформовані ($94,79 \pm 1,08\%$), що недостатнє освітлення при зоровому навантаженні зблизка має негативний вплив на формування офтальмологічної патології в дитячому віці.

На питання про наявність медичного персоналу у освітніх закладах, які відвідує дитина $76,07 \pm 2,08\%$ опитаних зазначили, що в них є медична сестра. При цьому, обсяг профілактичної просвітницької роботи щодо збереження зору в освітніх закладах (садочках, школах) вважають недостатнім $50,0 \pm 2,43\%$ опитаних, ще $11,61 \pm 1,56\%$ вважають таку роботу недостатньою з причини відсутності медичного персоналу у освітніх закладах, які відвідує їх дитина. Більшість ($86,49 \pm 1,66\%$) опитаних батьків зазначили, що освітяни повинні володіти знаннями про ознаки порушення функцій зору в дитячому віці.

Із джерел інформації, з яких зручно та звично отримувати інформацію щодо охорони здоров'я, профілактики та лікування хвороб очей більша половина ($54,03 \pm 2,43\%$) зазначили сімейних лікарів та інших лікарів ($32,70 \pm 2,28\%$), Інтернет ($47,87 \pm 2,43\%$), родичів та знайомих ($33,18 \pm 2,29\%$), а також педагогів/вихователів школи/садочка, яку відвідує дитина ($19,67 \pm 1,94\%$), пресу ($6,16 \pm 1,17\%$). Майже $80,0$

(79,15 ± 1,98%) опитаних батьків визнали, що потребують інформаційної підтримки з причин та проявів захворювань очей, виявлення ознак і симптомів цих захворювань.

У третині випадків звернення за медичною допомогою, під час якого були перевірені зорові функції дитини, було зумовлено необхідністю пройти медичний огляд для отримання довідки (35,31 ± 2,33%), лише в 23,22 ± 2,06% випадків це звернення було зумовлено скаргами дитини на погіршення зору, ще 40,05 ± 2,39% були свідомими зверненнями батьків з метою профілактичної перевірки зору їх дітям. При цьому, в більшості випадків (97,39 ± 0,78%) якість отриманої консультації повністю задовольнила батьків, які в переважній більшості (76,54 ± 2,06%) хотіли б, при потребі, лікувати та наглядати за функціями зору їх дитини в державних медичних закладах. Найбільшу довіру у нагляді за функціями зору дитини батьки висловили дитячим офтальмологам (96,45 ± 0,90%), а також сімейним лікарям/сімейним педіатрам (7,82 ± 1,31%) та оптометристам в приватних оптиках (8,53 ± 1,36%).

Більшість батьків (86,97 ± 1,64%) висловили побажання, щоб спеціалісти офтальмологи (оптометристи) щорічно відвідували навчальний заклад (дитячий садок, школу, ліцей) для перевірки у дітей зорових функцій та одноставно (95,26 ± 1,03%) підтримали ініціативу створення державної профілактичної програми попередження втрати зорових функцій у дітей різного віку.

Перспективи подальших досліджень. Аналогічні дослідження інформованості батьків про умови та правила формування здорового зору у їх дітей, а також наявність профілактичних регіональних програм надання офтальмологічної допомоги

є необхідними з точки зору формування стратегії подолання негативних тенденцій зростання поширеності офтальмологічної патології серед дітей в різних областях України. Вказана аналітична інформація є актуальною для об'єднаних територіальних громад на місцях та регіональних департаментів охорони здоров'я, з точки зору необхідності забезпечення територіальної доступності спеціалізованої офтальмологічної допомоги для різних за віком верств населення. Інструментами та джерелами для інформаційного забезпечення населення можуть стати виявлені в нашому дослідженні джерела, які користуються найбільшою довірою у населення.

Висновки

Результати проведеного соціологічного дослідження дозволили виявити проблему низької інформованості батьків, в родинях яких зростають діти, про тенденції, причини та перші прояви порушення функцій зору в дитячому віці. Маючи значні проблеми з інформованістю про ознаки та наслідки виникнення офтальмопатології в дитячому віці, батьки воліють покластися на медиків, освітян, державні профілактичні програми та регулярні профілактичні огляди та, не готові в повній мірі долучитися до участі в комплексних заходах з попередження порушень зору з дитинства, як і не готові в повній мірі взяти на себе відповідальність за формування здорових функцій зору у власних дітей. Виявлені результати є цінним підґрунтям для прийняття виважених управлінських рішень, формування регіональних програм, розробки комплексних системних заходів з впровадження сучасного медико-організаційного підходу до вирішення означеної проблеми.

Література

1. Afarid M, Molavi Vardanjani H, Mahdaviyazad H, Alamolhoda M, Farhangiz S. Visual Impairment Prevalence, Causes, and Role of Healthcare Access: A Systematic Review and Meta-Analysis in Iran. *J Ophthalmol.* 2020 Nov 23;2020:4710328. doi: 10.1155/2020/4710328. PMID: 33489330; PMCID: PMC7803184.
2. Augestad LB., Jiang L. Physical activity, physical fitness, and body composition among children and young adults with visual impairments: A systematic review. *British Journal of Visual Impairment*, 2015;3(3):167–182. <https://doi.org/10.1177/0264619615599813>.
3. Budisavljevic S, Arnarsson A, Hamrik Z, Roberts C, Godeau E, Molcho M, et al. Improving Adolescent Health: Translating Health Behaviour in School-aged Children Evidence Into Policy. *J Adolesc Heal.* 2020; 66(6):9–11. Available from: <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.03.010>.
4. Constant A., Boulic G., Lommez A., Chaillou R., Guy-Grand B., Raffin S. Locally implemented prevention programs may reverse weight trajectories in half of children with overweight/obesity amid low child-staff ratios: results from a quasi-experimental study in France. *BMC Public Health.* 2020;20 (1):941. doi: 10.1186/s12889-020-09080-y.
5. De Bock F, Bosle C, Graef C, Oepen J, Philippi H, Urschitz MS. Measuring social participation in children with chronic health conditions: validation and reference values of the child and adolescent scale of participation (CASP) in the German context. *BMC Pediatr.* 2019 Apr 24;19(1):125. doi: 10.1186/s12887-019-1495-6. PMID: 31018847; PMCID: PMC6482577.
6. Elsmann EBM, Peeters CFW, van Nispen RMA, van Rens GHMB. Network Analysis of the Participation and Activity Inventory for Children and Youth (PAI-CY) 7-12 Years with Visual Impairment. *Transl Vis Sci Technol.* 2020 May 19;9(6):19. doi: 10.1167/tvst.9.6.19. PMID: 32821516; PMCID: PMC7409088.
7. Elsmann EBM, van Nispen RMA, van Rens GHMB. Psychometric evaluation of a new proxy-instrument to assess participation in children aged 3–6 years with visual impairment: PAI-CY 3–6. *Ophthalmic Physiol Opt.* 2019 Sep;39(5):378–391. doi: 10.1111/opo.12642. Epub 2019 Aug 29. PMID: 31468574; PMCID: PMC6851879.
8. Evans JR, Morjaria P, Powell C. Vision screening for correctable visual acuity deficits in school-age children and adolescents. *Cochrane Database Syst Rev.* 2018 Feb 15;2(2):CD005023. doi: 10.1002/14651858.CD005023.pub3. PMID: 29446439; PMCID: PMC6491194.

9. GBD 2019 Blindness and Vision Impairment Collaborators; Vision Loss Expert Group of the Global Burden of Disease Study. Causes of blindness and vision impairment in 2020 and trends over 30 years, and prevalence of avoidable blindness in relation to VISION 2020: the Right to Sight: an analysis for the Global Burden of Disease Study. *Lancet Glob Health*. 2021 Feb;9(2):e144-e160. doi: 10.1016/S2214-109X(20)30489-7. Epub 2020 Dec 1. Erratum in: *Lancet Glob Health*. 2021 Apr;9(4):e408. PMID: 33275949; PMCID: PMC7820391.
10. Sakkalou E, Sakki H, O'reilly MA, Salt AT, Dale NJ. Parenting stress, anxiety, and depression in mothers with visually impaired infants: a cross-sectional and longitudinal cohort analysis. *Dev Med Child Neurol*. 2018 Mar;60(3):290-298. doi: 10.1111/dmcn.13633. Epub 2017 Dec 8. PMID: 29219173.
11. UN General Assembly. Resolution adopted by the General Assembly on 23 July 2021. 75/310. Vision for Everyone: accelerating action to achieve the Sustainable Development Goals. July 26, 2021. <https://undocs.org/en/A/RES/75/310> (accessed Sept 1, 2021).

References

1. Afarid M, Molavi Vardanjani H, Mahdaviazad H, Alamolhoda M, Farahangiz S. Visual Impairment Prevalence, Causes, and Role of Healthcare Access: A Systematic Review and Meta-Analysis in Iran. *J Ophthalmol*. 2020 Nov 23;2020:4710328. doi: 10.1155/2020/4710328. PMID: 33489330; PMCID: PMC7803184.
2. Augestad LB, Jiang L. Physical activity, physical fitness, and body composition among children and young adults with visual impairments: A systematic review. *British Journal of Visual Impairment*, 2015;3(3):167–182. <https://doi.org/10.1177/0264619615599813>.
3. Budisavljevic S, Arnarsson A, Hamrik Z, Roberts C, Godeau E, Molcho M, et al. Improving Adolescent Health: Translating Health Behaviour in School-aged Children Evidence Into Policy. *J Adolesc Heal*. 2020;66(6):9–11. Available from: <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.03.010>.
4. Constant A, Boulic G, Lommez A, Chaillou R, Guy-Grand B, Raffin S. Locally implemented prevention programs may reverse weight trajectories in half of children with overweight/obesity amid low child-staff ratios: results from a quasi-experimental study in France. *BMC Public Health*. 2020;20(1):941. doi: 10.1186/s12889-020-09080-y.
5. De Bock F, Bosle C, Graef C, Oepen J, Philipp H, Urschitz MS. Measuring social participation in children with chronic health conditions: validation and reference values of the child and adolescent scale of participation (CASP) in the German context. *BMC Pediatr*. 2019 Apr 24;19(1):125. doi: 10.1186/s12887-019-1495-6. PMID: 31018847; PMCID: PMC6482577.
6. Elsmann EBM, Peeters CFW, van Nispen RMA, van Rens GHMB. Network Analysis of the Participation and Activity Inventory for Children and Youth (PAI-CY) 7-12 Years with Visual Impairment. *Transl Vis Sci Technol*. 2020 May 19;9(6):19. doi: 10.1167/tvst.9.6.19. PMID: 32821516; PMCID: PMC7409088.
7. Elsmann EBM, van Nispen RMA, van Rens GHMB. Psychometric evaluation of a new proxy-instrument to assess participation in children aged 3-6 years with visual impairment: PAI-CY 3-6. *Ophthalmic Physiol Opt*. 2019 Sep;39(5):378-391. doi: 10.1111/opo.12642. Epub 2019 Aug 29. PMID: 31468574; PMCID: PMC6851879.
8. Evans JR, Morjaria P, Powell C. Vision screening for correctable visual acuity deficits in school-age children and adolescents. *Cochrane Database Syst Rev*. 2018 Feb 15;2(2):CD005023. doi: 10.1002/14651858.CD005023.pub3. PMID: 29446439; PMCID: PMC6491194.
9. GBD 2019 Blindness and Vision Impairment Collaborators; Vision Loss Expert Group of the Global Burden of Disease Study. Causes of blindness and vision impairment in 2020 and trends over 30 years, and prevalence of avoidable blindness in relation to VISION 2020: the Right to Sight: an analysis for the Global Burden of Disease Study. *Lancet Glob Health*. 2021 Feb;9(2):e144-e160. doi: 10.1016/S2214-109X(20)30489-7. Epub 2020 Dec 1. Erratum in: *Lancet Glob Health*. 2021 Apr;9(4):e408. PMID: 33275949; PMCID: PMC7820391.
10. Sakkalou E, Sakki H, O'reilly MA, Salt AT, Dale NJ. Parenting stress, anxiety, and depression in mothers with visually impaired infants: a cross-sectional and longitudinal cohort analysis. *Dev Med Child Neurol*. 2018 Mar;60(3):290-298. doi: 10.1111/dmcn.13633. Epub 2017 Dec 8. PMID: 29219173.
11. UN General Assembly. Resolution adopted by the General Assembly on 23 July 2021. 75/310. Vision for Everyone: accelerating action to achieve the Sustainable Development Goals. July 26, 2021. <https://undocs.org/en/A/RES/75/310>.

Метою написання публікації став аналіз результатів соціологічного дослідження готовності батьків долучитися до заходів із попередження розвитку патології зорового аналізатора у їх дітей.

Матеріали і методи дослідження. Первинним матеріалом для написання публікації стали результати соціологічного дослідження за спеціально розробленими анкетами опитування батьків щодо їх інформованості та готовності взяти участь у профілактичних програмах по збереженню зору з дитинства (всього 422 анкети). Опитування проводилося добровільно та анонімно. Методами дослідження були: медико-статистичний, соціологічний, контент-аналіз, системний підхід та системний аналіз.

Результати дослідження. Виявлену низьку інформованість батьків щодо виявлення ранніх ознак розвитку порушень функцій зору у дітей різного віку. В дослідженні виявлені джерела, які користуються найбільшою довірою у населення, які зможуть доповнити інструментами інформаційне забезпечення населення. Виявлена потреба у системних профілактичних оглядах в освітніх закладах та/або державних профілактичних програмах, які на думку батьків сприятимуть попередженню виникнення офтальмологічної патології в дитячому віці.

Висновки. Результати проведеного соціологічного дослідження дозволили виявити проблему низької інформованості батьків, в родинях яких зростають діти, про тенденції, причини та перші прояви порушення функцій зору в дитячому віці. Маючи значні проблеми з інформованістю про ознаки та наслідки виникнення офтальмопатології в дитячому віці, батьки воліють покластися на медиків, освітян, державні профілактичні програми та регулярні профілактичні огляди та, не готові в повній мірі долучитися до участі в комплексних заходах з попередження порушень зору з дитинства, як і не готові в повній

мірі взяти на себе відповідальність за формування здорових функцій зору у власних дітей. Виявлені результати є цінним підґрунтям для прийняття виважених управлінських рішень, формування регіональних програм, розробки комплексних системних заходів з впровадження сучасного медико-організаційного підходу до вирішення означеної проблеми.

Ключові слова: інформованість батьків про прояви офтальмологічної патології у дітей, готовність до участі у профілактичних заходах.

The **purpose** of writing the publication was to analyze the results of a sociological study of the parents willingness to participate in measures to prevent the development of visual analyzer pathology in their children.

Research materials and methods. The primary material for writing the publication was the results of a sociological study based on specially developed questionnaires surveying parents regarding their awareness and willingness to participate in preventive programs to preserve vision from childhood (422 questionnaires in total). The survey was conducted voluntarily and anonymously. Research methods were: medical-statistical, sociological, content analysis, system approach and system analysis.

Research results. Low awareness of parents regarding the early signs detection of the visual impairments development in children of different ages was revealed. The research identified sources that enjoy the greatest trust among the population, which will be able to supplement the information provision of the population with tools. There is a need for systematic preventive examinations in educational institutions and/or state preventive programs, which, according to parents, will contribute to the prevention of ophthalmological pathology in childhood.

Conclusions. The results of the conducted sociological research made it possible to identify the problem of low awareness of parents in whose families children grow up, about the trends, causes and first manifestations of visual impairment in childhood. Having significant problems with awareness of the signs and consequences of the occurrence of ophthalmopathy in childhood, parents prefer to rely on doctors, educators, state preventive programs and regular preventive examinations and, not ready to fully participate in comprehensive measures to prevent visual impairment from childhood, just as they are not ready to fully take responsibility for the formation of healthy vision functions in their own children. The revealed results are a valuable basis for making balanced management decisions, the formation of regional programs, development of complex systemic measures for the implementation of a modern medical and organizational approach to solving the specified problem.

Key words: awareness of parents about manifestations of ophthalmic pathology in children, readiness to participate in preventive measures.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflict of interest: absent.

Відомості про авторів

Денисюк Любов Ігорівна – кандидат медичних наук, директор Київської міської клінічної офтальмологічної лікарні «Центр мікрохірургії ока», доцент кафедри офтальмології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика; проспект космонавта Комарова, 3, м. Київ, Україна, 03680.

eye_es@health.kiev.ua, ORCID ID 0000-0001-7073-7364.

Повсткіна Тетяна Миколаївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії, вік-асоційованих захворювань і діабетології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика; вул. Дорогожицька, 9, м. Київ, Україна, 04112.

t.povyetkina@gmail.com, ORCID ID 0000-0002-9442-2188.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2024

Дата першого рішення 02.04.2024

Стаття подана до друку 20.05.2024